

DEFINICIONS

en educació ambiental

Des del naixement de l'educació ambiental el nom va estar clar i es va intentar arribar a una definició el màxim de consensuada possible. Així entre les definicions més importants d'educació ambiental moltes han aparegut lligades als primers congressos internacionals que es van fer sobre aquesta matèria.

Així l'estiu 1970 la UICN proposava una de les primeres definicions que després més s'han repetit al llarg de la història de l'EA:

“L'educació ambiental és el procés que consisteix en el reconeixement de valors i l'aclariment de conceptes a fi de fomentar les aptituds i actituds necessàries per a comprendre i apreciar les interrelacions entre l'home, la seva cultura i el seu medi biofísic. L'educació ambiental porta associada també la pràctica en la presa de decisions i en la pròpia elaboració d'un codi de comportaments referents a les qüestions relacionades amb la qualitat del medi ambient”.

Aquesta definició va ser ràpidament adoptada per l'Associació Nacional d'educació ambiental (EEUU) i per la Societat d'Educació Ambiental del Regne Unit.

L'any 1971, la OEA (Organització d'Estats Americans) en la seva Conferència de l'OEA sobre la EA i el Medi Ambient a les Amèriques, donà la següent, basada clarament en l'anterior:

“L'educació ambiental és un procés de reconeixement de valors i aclariment de conceptes que permeten el desenvolupament de les habilitats i actituds necessàries per estendre i apreciar les interrelacions entre l'home, la seva cultura i el medi biofísic que el rodeja. Com a conclusió, propicia l'ensenyament de judicis de valor que capaciten per raonar clarament sobre problemes complexos del medi que són tan polítics, econòmics i filosòfics, com també tècnics”

A la conferència d'Estocolm [1972], en la recomanació “Declaració sobre el medi humà”, de 26 principis, el 19, diu textualment:

“És indispensable una tasca d'educació en qüestions ambientals, dirigida tant a les generacions joves com als adults i que presti l'atenció deguda al sector de la població menys privilegiat, per tal d'eixamplar les bases d'una opinió pública ben informada i d'una conducta dels individus, de les empreses i dels col·lectius inspirada en el sentit de llur responsabilitat quant a la protecció i millora del medi en tota la seva dimensió humana. És també essencial que els mitjans de comunicació de masses evitin de contribuir al deteriorament del medi humà i, ans al contrari, difonguin informació de caràcter educatiu sobre la necessitat de protegir-lo i millorar-lo, a fi que els humans puguin desenvolupar-se en tots els aspectes”

La Conferència de Tbilisi de 1977 proposava diverses directrius i posava sobre la taula que:

“l'educació ambiental, degudament entesa, hauria de constituir una educació permanent general que reaccionés als canvis que es produeixen en un món en ràpida evolució. Aquesta educació hauria de preparar a l'individu mitjançant la comprensió dels principals problemes del món contemporani, proporcionant-li coneixements tècnics i les qualitats necessàries per a desenvolupar una funció productiva a fi de millorar la vida i protegir el medi, prestant l'atenció que cal als valors ètics. En adoptar un enfoc global, arrelat en una àmplia base interdisciplinària, l'educació ambiental crea de nou una perspectiva general dins de la qual es reconeix l'existència d'una profunda interdependència entre el medi natural y el medi artificial. Aquesta educació contribueix a posar de manifest la continuïtat permanent que vincula els actes del present a les conseqüències del futur; demostra a més, la interdependència entre les comunitats nacionals i la necessària solidaritat entre tot el gènere humà”

El 1999 es va publicar a l'estat espanyol el “Libro Blanco de la Educación Ambiental en España”. En aquest llibre s'adopta i fa seva la definició del Congrés Internacional d'Educació i formació sobre Medi Ambient, celebrat el 1987.

En ella es diu: “L'educació ambiental és un procés permanent en el qual els individus i les comunitats adquireixen consciència del seu medi i aprenen els coneixements, els valors, les destreses, l'experiència i també la determinació que els capaciti per actuar, individualment i col·lectivament, en la resolució dels problemes ambientals presents i futurs”.

Per altra banda, una de les definicions que s'ha fet servir més a Espanya la van proposar Cañal, García, y Porlan¹ el 1981 en el llibre “Ecología y escuela”:

“l’EA és el procés en el curs del qual hom va aconseguint assimilar els conceptes i interioritzar les actituds mitjançant les quals adquireix les capacitats i els comportaments que li permeten comprendre i jutjar les relacions d’interdependència establertes en una societat, amb el seu mode de producció, la seva ideologia i estructura de poder dominant i el seu medi biofísic, així com per actuar conseqüentment a l’anàlisi efectuada”. Pag 104

Existeix un text clàssic en educació ambiental de John F. Disinger (1930-2005), que s’estén àmpliament sobre aquest tema de la definició de l’educació ambiental: “Environmental Education’s Definitional Problem” (1983), i afegitons posteriors el 1997, en el que conclou que:

“l’educació ambiental és un procés interdisciplinari i integrat, dirigit a la resolució de conflictes de valors relacionats amb la relació home-medi, mitjançant el desenvolupament d’una ciutadania amb consciència i comprensió de l’entorn, tant el natural com l’alterat per l’home. A més, aquesta ciutadania estarà capacitada i estarà disposada a aplicar habilitats d’investigació, implementar la presa de decisions, la solució de problemes i les estratègies d’acció cap a la consecució de l’homeòstasi entre la qualitat de vida i la qualitat del medi”

Com tots els conceptes relativament nous, la definició de l’educació ambiental ha sigut objecte de discussions, comentaris i publicacions. Com que sempre hem estat girant al voltant de temes ambientals i educatius, qualsevol canvi de paradigma o de percepció en els dos àmbits ha acabat per influir en la relació entre tots dos.

Una de les paraules que s’ha introduït amb força dins l’EA i s’ha fet servir més darre-rament és **Sostenibilitat**, per referir-se a la capacitat de càrrega dels sistemes naturals, però no sempre s’utilitza per parlar de les temàtiques ambientals, ja que, per exemple, arran de la crisi socio-econòmica que viu el nostre país, aquest concepte també s’ha utilitzat àmpliament en l’àmbit de l’economia.

Això ha creat un fort corrent dins del món de l’EA (vegeu les tendències d’EA al punt 1.1.4) que s’ha reconvertit en moltes ocasions en Educació per al Desenvolupament Sos-

¹ CAÑAL, GARCÍA, PORLAN. *Ecología y escuela*, pàg 104

tenible (EDS). Els partidaris d'aquest corrent creuen que l'EA hauria d'estar dins de la EDS, ja que consideren que aquesta abasta una visió més àmplia, però no tothom hi està d'acord. Ja que la mateixa paraula de desenvolupament sostenible [o sustentable], per a molts és considerada un oxímoron, és a dir una contradicció en ella mateixa: si és sostenible, no és desenvolupament; i si és desenvolupament, no és sostenible.

Vegeu el que diu al respecte Meira [2006]²:

“No trobem raons de caràcter lògic, epistemològic, teórico-pedagògic, metodològic o ideològic, per acceptar, sense més, que l'EDS sigui o pugui arribar a ser una cosa substancialment diferent, superior o més eficaç que l'EA” I a més, afegeix “El procés pel qual va arribar a bifurcar-se en un determinat moment la ruta de la resposta educativa a la crisi ambiental en dues trajectòries, l'EA i l'EDS, dista molt d'haver estat transparent i d'obeir a dinàmiques de debat, participació i consens generalitzat dins del propi camp de l'EA”.

L'autor explica en l'article citat com s'ha arribat a aquesta dicotomia i raona que el fet que el decenni 2005-2014 hagi estat declarat per la UNESCO com el Decenni de l'Educació per al Desenvolupament Sustentable, ha contribuït a què des d'instàncies governamentals s'hagi adoptat majoritàriament aquesta denominació. L'autor conclou que “darrere de la EDS existeix un projecte ideològic clarament orientat a una resolució en clau liberal i de mercat de la doble crisi, l'ecològica i la social, les dues cares de la mateixa moneda”. I acaba amb “crec que dins de l'EA existeixen altres visions, altres alternatives, altres paradigmes, més crítics i conseqüents amb una construcció igualment sustentable, però també emancipadora, equitativa y orientada cap a la justícia social del present i del futur de la humanitat”.

2 MEIRA CARTEA, Pablo Angel. 2006. *Elogio de la educación ambiental*. México: Trayectorias.